

ПРИКАЗИ И БЕЛЕШКЕ

ИЗ НОВИЈЕ ПАСТИРСКО-ОМИЛИТИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. *Trstenjak Dr. Anton, Pastoralna psihologija, Ljubljana, 1946, 452, 8°.*— Универзитетски професор др Трстењак дао је у овом обимном делу јасан преглед односа психологије и теологије уопште, са нарочитим акцентом на обради психолошких основа и оквира вере индивидуално-психолошког, социјално-психолошког и верско-психолошког значаја и на психолошком односу духовника и лаика. Овим је писац дао не само несумњив допринос пасторалној науци, него је и задовољио потребу људи који раде на практичном црквеном пољу, јер им је омогућио да се у своме раду користе законима психологије, чије познавање у знатној мери, ако не и највише, условљава успех у пастирском раду уопште. Пре свега, дело им помаже да успоставе мост између себе и лаика било помоћу развијања смисла за жртву за лаике, било помоћу нових метода и начина посета, разговора, проповедања, исповедања итд. Затим, што је још важније, у делу се указује на то какав треба да буде однос духовника према лаицима у различитом психолошком и социјалном погледу: мушко — женско; сељак — варошанин — пролетер; или у развојно-психолошком погледу: дете — ученик — младић — зрео човек — старац, или психопатолошком погледу: скрупулозан — хистерик — сексуални психопат и, најзад, у структурно-психолошком погледу: догматичкојуридички — либералнофидеистички — критичкореформаторски — ауторитативноконзервативни — мистичкоконтемплативни и апостолскоактивистички верник. Стога ово дело, које је штампано у штампарији св. Мохорја у Цељу, заслужује најлепшу препоруку.

2. *Turneyesen Eduard, Die Lehre von der Seelsorge, Zollikon—Zürich 1946, 327, в. 8°.*— Свештеник, доктор теологије, ванр. професор Универзитета у Базелу, Е. Турнајзен, спада — поред К. Барта, Фр. Гогартена — у мали круг научника на пољу *Theologie der Entscheidung*. Њихов рад, не без наслона на Хегелову дијалектику, свакако резултира из схватања да је човек стављен пред одлуку: тезу — антитезу, или — или, јер необавезних истина нема. Ово је дошло отуда што је настао нови појам „света“, који тежи за животом и изграђује посебну филозофију живљења, тзв. егзистенцијалну филозофију која је уствари згуснути фаустовски немир са ничевским цинизмом у моралу натчовека. Полазећи са становишта оваквог процењивања у свету, Турнајзен се, после бављења библиском, новозаветном теологијом, управо егзегезом, окреће ка теологији усмереној практичном, свакодневном животу, чији плод је и ово дело. У њему писац разматра душебрижништво као теолошки и црквени проблем и као црквено васпитање и пише о душебрижништву као разговору и облицима таквог разговарања, његовом односу према психологији и психотерапији и најзад о обављању душебрижништва. Стога је и дело у научном, теолошком свету примљено са великим интересовањем.

3. *Thauren Dr. Johannes S. V. D., Grossstadtseelsorger und Landpfarrer als Weltapostel, Wien 1951, 40, 8°.*— Ову расправу у издању *Unio cleri pro missionibus* у Аустрији, штампаној у штампарији познатог римокатоличког центра за мисионарство *St. Gabriel, Wien-Mödling*, написао је универзитетски професор Таурен поводом јубилеја Клеменс Марија Хофбауера „светитеља и апостола Беча и Аустрије“, а у изводима одржао и као предавање на Бечкој католичкој академији. Циљ јој је да покаже да је неговање мисионарства, по схватању Хофбауера, средство за хришћанизирање секуларизованог, нехришћанског света и да је ово неговање данас, у граду и на селу, битан део пастирске службе у коме труд, рад, брига и жртва за душе сопствене земље треба да буду благословени.

4. *Müller Alfred Dedo, Grundriss der Praktischen Theologie, Berlin 1954, 372, 8°.*— Дело је плод искуства стеченог кроз двадесетогодишња предавања и испите. Циљ му је да „отвори срце и главу за све огромне хоризонте стварности у којима стоји свако поједино питање црквене праксе“ код евангелика. Нарочито јасно су дати теолошки критерији за процењивање црквеног живота и делатности, без обзира дали се то тиче проповеди, исповести, приватне посете, обучавања одраслих, бриге око болесника или око вршења обреда. Богати историјски прегледи дају читаоцу могућност да схвати

традицију која се овде увек подводи под теолошку критику. Али слобода и строгост ове критике чине целину и усмерени су стварној помоћи онима који стоје у ужој црквеној служби. Дело је, насупротив сувопарним приручницима и крутим схематским уџбеницима, писано живахно и не задржава се, као напр. Шлајермахерова *Практична теологија*, само на „техници одржавања и усавршавања цркве“. Писац сматра да се из апстрактних излагања и јављају опасности које прете црквеном практичару.

5. Τρεμπέλα Π. Ν., 'Ομιλιτική ἡ ἱστορία καὶ θεωρία τοῦ κηρύγματος, (Атина) 1950, 336, в. 8^о.— Јасно је што писац, еминентни претставник православне теолошке мисли, професор Атинског универзитета, Π. Ν. Τρεμπέλα, није означио да је ово друго издање његове омитике, иако је у овоме делу донео предговор и првог и другог издања. Истина, он је овде унео скоро цело градиво првог издања (Атина 1928), али га је на извесним местима или прерадио или проширио, користећи се новијом литературом, а пре свега цео материјал је груписао на нови начин. Осим тога дело је допунио новим одељком, у коме је дао историски развој проповедништва и омитике (21—168), који од рада на овоме пољу код словенских народа обухвата једино проповед у руској цркви (163—168). Овај одељак је и захтевао да ово издање добије нешто измењен, проширен наслов у поређењу са првим. Тиме је уствари ово издање добило карактер новог дела. У другом пак одељку, у коме се излаже теорија црквене проповеди, писац се донекле примакао новијим схватањима у тумачењу услова за успешно проповедање, које је углавном инспирисано од Sertillanges-a.

✓ 6. Patocka Hans, *Die Kunst der Rede. Ein praktischer Behelf für Vertrauensmänner, Redner, Lehrer und alle jene, die beruflich viel reden müssen*, Wien 1951, 174, 8^о.— Појава ове књиге, у издању Савеза синдиката Аустрије, намењене ширем кругу, несумњиво потврђује чињеницу да се говорништву уопште сваким даном поклања све већа пажња и да савремен човек, без обзира на свој позив, жели да што лепше говори. Отуда она и даје, одн. понавља већ познате опште реторичке ставове са једним изузетком што поклања нешто више нагње односу реторике према логици и психологији.

✓ 7. Rose Kirchenrat Lic. Karl, *Predigt der russisch-orthodoxen Kirche. Wesen — Gestalt — Geschichte*, Berlin 1952, 231, 8^о.— Дело проф. Розеа, коме је пропратну реч написао генерални суперинтендант Dr. theol. F. W. Krummacher, још је јелан доказ више да не престају озбиљни покушаји евангелика, који се чине већ десетинама година, да не само они, него што је још важније, и цео западни свет, уз помоћ њихову, упозва православну цркву уопште, а нарочито словенске цркве и да се ослободи многих својих неоснованих заблуда и исправи своја погрешна мишљења о тобожњој обамрлости источне цркве. Стога се заиста мора захвалити проф. Розеу који наставља такву традицију евангеличке теологије и који овим делом, рађеним на основу извору, не само попуњава — како каже Крумакер — њихово знање историје православне проповеди, него даје први пут „аутентичан и брижљиво пробран изворни материјал у немачком преводу“. Дело ће свакако допринети бољем разумевању цркава и ми се придружујемо жељи високопречасног генералног суперинтенданта, да од овог дела потекне „један истински екуменско-теолошки разговор о правој viva vox evangelii између цркава“.

У првом делу књиге, после увода и излагања о суштини и облику руског православног објављивања речи Божје, писац излаже историјат руског православног проповедништва. Најпре почиње са периодом византског утицаја од XI—XV века, затим се дотиче римско-пољског утицаја од XVI—XVII в. и прелази на период руске самосталности од XVIII—XX века, која није била без протестантског утицаја и најзад на проповед руске православне цркве од Октобарске револуције, завршавајући излагање својим освртом. Поред овога, писац је додао посебну расправу о аскетима и старцима у руској православној цркви. У другом пак делу дати су поједини примери проповеди црквених отаца (Златоуст, Кирило Јерусалимски), а затим примери старог руског проповедништва (Лука, еп. новгородски и Теодосије Печерски из XI века; Кирил Туровски из XII в.; Серапион, еп. владимирски из XIII в.; Димитрије Ростовски из XVII в.) и проповедништва XIX века (Инокентије, архиеп. херсонски и Филарет, митр. московски) и најзад примери савремене руске проповеди (Патријарх Алексије и Николај, митр. крутички и коломенски).

8. Ehrhard Albert, *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche von den Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*. Erster Teil: Die Überlieferung, III. Band, 2. Hälfte, 1/2 Lieferung, Berlin 1952, 723—1034, в. 8^о.— Овим је завршено објављивање рукописа треће свеске, одн. прве половине А. Ерхардова дела. Ово је управо осми одељак едиције „Texte und Unter-

suchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur*, који је изашао у издању Академије наука у Берлину уз сарадњу издавачке куће J. C. Hinrichs у Лајпцигу. Ерхарду је још од формирања комисије за позноантичку историју религије, која је основана с циљем да пружи грчке акте о мучеништвима историског карактера, поверен задатак да проучи традицију овог књижевног рада. Тако је настало једно монументално дело, које није од интереса само за хагиографију и проповедништво, него је од много ширег и одлучног значаја и за све будуће студије у области православне цркве. За жаљење ће бити ако се овај рад коначно не доврши, тј. ако се ускоро не нађе достојан наследник док. проф. Ерхарда. Ово тим пре, што је после његове смрти, 1940, преузео рад око објављивања спремљеног рукописа његов сарадник и пријатељ Peter Heseler, који је, такође, осам година касније умро, тако да је тек опат Dr. Johannes M. Hoesck помогао да се он коначно, макар и без индекса, објави.

✓ 9. *Adamer Peter, Predigtkunde. Ein Handbuch für die Praxis, Mainz 1953, 167, 8°.*— П. Адамер, универзитетски професор у Салцбургу, дао је овој књизи, као другом издању, ново рухо. Она је са својим концизно изнетим материјалом врло подесна за употребу. Писац је нарочито успео у прибављању и методском испитивању мишљења и погледа стручњака и лаика о савременој проповеди. Дело је од велике користи модерним проповедницима, како за теорију, тако и за праксу, јер поред излагања о узвишености позива и радосном весништву — о захтевима и тешкоћама савремене проповеди, о психологији и теологији проповеди, о ширини и дубини нашег посластва итд. — од нарочитог значаја је излагање о савременом облику проповеди и разноврсности речи Божје. Чисто практичан циљ имају савети које писац даје на крају књиге за изграђивање проповеди обзиром на разне методе, о писању, меморисању, о радној заједници проповедника и слушаца и најзад о помоћи картотеке и литературе.

10. *Trillhaas Wolfgang, Evangelische Predigtlehre, Berlin 1954, 210, 8°.*— Писац је поделио градиво на начин који се у наше време све више напушта. Ово је можда уследило жеља да студентима пружи не само научно градиво на приступачан, али убедљив начин, него и да им да основне оквире који ће им помоћи да се лакше крећу у ономе што се некада називало принципно, материјално, формално или пасторално омилитика. Иначе, од посебне вредности је излагање о проповеди као служби Речи Божјој и о слабостима и снази проповеди.

✓ 11. *Böhlig Gertrud, Untersuchungen zum rhetorischen Sprachgebrauch der Byzantiner mit besonderer Berücksichtigung der Schriften des Michael Psellos. Mit einem Geleitwort von Franz Dölger, Berlin 1956, XXV + 278, v. 8°.* — У едицији „Byzantinische Arbeiten“ изашао је овај рад др Гертруде Белиг, као издање Академије наука у Берлину, за који је због исцрпности у објашњењима с правом речено да је истовремено „граматика“ и „вођ кроз лавиринт византиске реторике“, јер је писац проучавао баш Михаила Псела, значајног претставника реторике из средњевизантиског доба, од кога имамо већи број говора, реторичких списа и писама. И поред тога дело је од много већег значаја за класичне филологе него за омилитичаре, који у њему поред уводне студије о атицизму код византинца, могу наћи већи број стилстичких елемената, напр. особено ти појединих облика речи и реченица или разноликости стилских фигура.

Чед. С. Драшковић

Winter Eduard, Russland und die slawischen Völker in der Diplomatie des Vatikans 1878 — 1903, Akademie — Verlag Berlin 1950, 186, 8°. — Писац овог дела, Е. Ј. Винтер, познат је од раније са својим радовима: „Byzanz und Rom im Kampf um die Ukraine“ (Leipzig 1942) и „Der Panславизм in den Berichten der österreichisch-ungarischen Botschaften in St. Peterburg“ (Brünn 1944) усмереним ка проучавању дипломатске историје словенских народа непосредно повезане са црквом. И ово дело, које се појавило као издање Академије наука у Берлину, несумњиво ће изазвати интересовање не само научних него и црквених кругова који се баве проучавањем делатности Ватикана стога што је у раду бачена нова светлост на дипломатску игру великих европских сила у другој половини прошлога века. За нас је од нарочитог интереса то што се историји словенских народа, нарочито оних који су били у склопу бивше Аустроугарске, дају нова објашњења, која резултирају из нових гледишта добијених углавном из архивских података приватне, дворске и државне архиве у Бечу. Овде се, поред главне теме о Русији и Ватикану за време понтификата Лава XIII (1878—1903), први пут детаљније

улази у врло интересантну појаву тзв. аустрославизма. У делу се, даље, даје читав низ података о надбискупу Штадлеру и његовој „великохрватској“ мисији у служби римске Курије и тријализма (42–3), и о бискупу Штросмајеру, „саветнику папе у словенским пословима“ (35) и „патријарху словенске црквене уније“ (87), као и о његовим односима са барским надбискупом Милиновићем (113 и д.). Од особитог интереса је и то што су у додатку дела објављена многа тајна, поверљива и строго поверљива писма бискупа, нунција и кардинала, као и публициста и дипломата — отправника послова, амбасадора и министара Ватикана, Аустрије и Русије. За жаљење је што писцу није било могуће да искористи и извештаје француских и пруских претставника у Ватикану.

Ч. С. Д.

EVANSTON SPRICHT!

Botschaft und Berichte der zweiten Vollversammlung des ökumenischen Rates der Kirchen
(Gotthelf — Verlag Zürich, Frankfurt am Main)

„Еванстон говори“ је наслов брошуре која садржи, углавном, извештаје са Друге пленарне конференције Екуменског савета цркава, одржане у Еванстону од 15 до 31 августа 1954 године, те „Еванстон говори“ стварно значи Екуменски савет цркава говори.

Говор Еванстона има велики морални ауторитет, јер је то говор великог броја делегата из 163 различитих цркава, међу којима је било много познатих црквених великодостојника и теолога; сем тога и зато што тај говор претставља једнодушан став Конференције скоро по свима актуелним проблемима с којима се бави савремено друштво различите оријентације, те је не само за теологе него и за све друге који се баве актуелним питањима важно шта о тим питањима мисли један тако импозантан и репрезентативан скуп као што је скуп у Еванстону и како их решава.

Проблематика Еванстона је свакако у домену Јеванђеља и тиче се догматских и етичких проблема. Пре свега се третира догматски необично важан и актуелан проблем црквеног јединства. Карактеристично је за став Екумене по том питању тврђење да јединство хришћана стварно постоји у Христу, јер је Христос неразорно везан са својим народом, иако хришћани припадају различитим црквама као историским институцијама; али да хришћани тога јединства никада нису били потпуно свесни него су га својим раздорима нагрђивали, те је потребно да се јединство које нам је дато у Христу потпуно открије у јединство које се очекује. Овакво схватање јединства у Христу није примила само делегација православне цркве, него је, насупрот томе, истакла да је православна црква једина права црква коју је Христос основао.

Третирајући социјалне проблеме Екуменски се савет сложио у томе да су хришћани позвани да одговорно живе у сваком друштвеном поретку, па и у поретку најнеповољније друштвене структуре, јер је друштвена одговорност религијске природе, пошто се заснива на спаситељском делу Божјем у Господу Исусу Христу, нарочито у Његовој љубави према човеку, због чега су хришћани дужни да љубе не само Бога него и своје ближње, уверени да је Бог извор правде и да љубав и правда условљавају еволуцију друштвених и политичких уређаја и установа.

Екуменски савет, даље, сматра да Црква, као друштво социјално одговорних хришћана, треба да се стара и о економском животу људи, пошто се и Бог стара о људима који раде на производњи и расподели материјалних добара неопходно потребних за одржање живота, односећи се при том критички према појединим облицима економске организације и истичући важност нарочито етичких момената у производњи и расподели материјалних добара.

У погледу интернационалних проблема Екуменски савет стоји на гледишту да су хришћани дужни да се придруже борби за правилно уређење света и успостављање трајног мира под којим се разуме не само недостатак рата него и стварност слободе, правде, истине и љубави; али који се не може тако лако остварити и стога што атеизам и непоштовање Бога из генерације у генерацију узимају све више маха, те питање мира у свету није ствар само политике и економије него и религиозног оздрављења човечанства у смислу враћања Бога у живот друштва.

У вези с тим Екуменски савет тражи да хришћани помогну борбу за остварење заједничког живота у идеолошки и економски подељеном свету, пошто се са хришћанске тачке гледишта не може одобрити стање трајне затегнутости у свету које неизбежно води у рат, јер Бог хоће мир. Али, та борба за коегзистенцију у свету не значи да треба превидети разлике које деле свет и да треба одустати од сведочења за истину и њену победу.

Екуменски савет је још и за то да се успоставе нови односи међу народима односи који искључују сваки империјализам и колонијализам, односно искоришћавање народа народом, јер сваки народ има право на слободу и самоопредељење, те народи у међусобним односима треба да се опходе као партнери и сарадници.

Екуменски савет одаје признање Уједињеним нацијама за рад на сређивању прилика у свету, наводећи како позитивне резултате које је ова организација остварила тако и оно у чему није успела. Он сматра да би Повељу Уједињених нација требало подврћи ревизији, пошто успех у раду те организације зависи од развијања и усавршавања те Повеље.

Др Дим. Димитријевић

Dr Ernst Gaugler, Der Brief an die Römer, II Teil, Zwingli-Verlag Zürich 1952.

Професор универзитета у Берну др Гауглер свој коментар на посланицу Римљанима објавио је у две књиге. Прва књига, која је угледала свет 1945 године, приказана је у своје време у Гласнику, службеном листу Српске православне цркве за 1952 бр. 4. Она садржи први главни део који износи „Јеванђеље о правди Божјој“. А друга књига која је сада у питању садржи још два главна дела: други и трећи.

Други главни део третира „нову тему“ која се тиче судбине Израиља као изабраног народа Божјег. Израиљ је, наиме, највећим својим делом одбацио јеванђеље о оправдању вером у Исуса Христа и тиме отворио два нова проблема. Прво, проблем његовог националног опстанка уопште; и друго, проблем Бога. Први проблем састоји се у томе да ли ће Израиљ као народ преживети овај догађај непримања Христа за Спаситеља, јер то је одлучујући моменат у његовој историји, а историја сведочи о томе да су пропали многи народи, који су у одлучујућим моментима пошли погрешним путем. Да ли ће и Израиљ као народ нестати? — А други проблем, који је стварно главни проблем овог одељка, састоји се у томе да ли се човек може ослонити на Бога, на Његову одлуку и дата обећања, и да ли Бог може спровести оно што хоће или је на крају крајева спасење условљено човеком и у границама његових могућности, тако да он може да омете намере Божје? Јер Бог љуби Израиљ од искини и хоће да се он спасе. Он је то обећао његовим прапратцима и многим га је делима водио спасењу; али Израиљ није хтео да прими спасење које му је понуђено у Христу. Зар ће стога намера Божја пропасти да спаси Израиљ? Зар ће га стога заувек одбацити? Ако га одјаци, онда је свршено са поуздањем у Бога, мисли аутор овог коментара и тврди „да бе Бог увек ишао тајним путем који потпуно искључује човеково дело код постизавања спасења и своју милост показује као једину могућност нашег спасења“, те Бог није заувек одбацио Израиљ као народ у целини.

Трећи главни део овога коментара говори о „животу под правдом Божјом“. Ту се заступа гледиште да се човек спасава само вером у Исуса Христа и да дела које чине хришћани под дејством благодати Божје ни у ком случају не могу бити други услов спасења поред напред истакнутог једног јединог, те и овај део о практичном животу хришћана стоји у складу са раније истакнутим учењем да само Бог може припремити спасење и да су како оправдање тако и освећење резултат искључивог дејства Божјег.

Др Д. Димитријевић

Ал. Милев — Ап. Михайлов, Учебник по гръцки език за Духовните училища. София 1956.

Професор Софиског Филозофског факултета Ал. Милев и Ап. Михайлов, професор Духовне академије, објавили су уџбеник грчког језика намењен студентима богословских школа. Хришћанска теологија и хришћански теолог не могу се замислити без познавања

грчког језика и то је разлог што се на свим хришћанским богословским факултетима и духовним школама, православним и иноверним, тражи познавање грчког језика као *conditio sine qua pop.* У западним земљама се пре ступања на богословски факултет тражи већ стечено знање грчког језика у току средњешколског образовања. На православним факултетима се тај услов не поставља, већ се грчки језик учи у току студија, или боље рећи на самом почетку. То је једна олакшица за ступање на факултет, али истовремено и отежавајућа околност, јер се у једном временски ограниченом курсу мора савладати језик, који је у својој скоро 3000 годишњој историји прешао кроз извесне фазе свога развоја. Православног теолога углавном интересује библиски, нарочито новозаветни грчки језик. Овај језик има своје идиоме, али се ипак не може изучавати сам за себе, независно од општег грчког дијалекта, јер њему неопходно припада. Неопходно је потребно упознати најпре класични грчки језик, а затим изучавати особености новозаветног грчког језика. И како је на нашим духовним школама оваква студија грчког језика условљена временски, сасвим је разумљиво што и писање уџбеника за овакве потребе није ни мало лака ствар. Уважени писци нашег уџбеника су овом тешком послу пришли са свом озбиљношћу и ми са задовољством можемо констатовати да њихов уџбеник већ на први поглед одаје утисак дела стручњака, који су све своје стручно знање и вишегодишњу праксу уложили у свој рад. У уџбенику је на 291 страни цео граматички материјал са вежбањима изложен у 85 лекција, после чега је дата хрестоматија са одељцима из Светог писма Старог и Новог завета, богослужбених књига, дела светих отаца, црквених канона, Јосифа Флавија и Плутарха. На крају је дата кратка синтакса и речник. Одмах на почетку уџбеника писци нас упознају са богословском и црквеном терминологијом. За граматичке одељке дата су одговарајућа вежбања, при чему се ученик од самога почетка упознаје са конструкцијом реченице језика који учи — све у духу савремених метода за учење страних језика. Врло спретно изложена граматика са одговарајућим вежбањима допринеће много и олакшати рад не само онима који уче, већ и онима који предају грчки језик. Зато ми топло поздрављамо појаву овог уџбеника, првог код православних народа, а цењеним ауторима најсрдачније честитамо на постигнутом успеху.

Е. Ч

Др. Пав. Γ Παναγιωτάκος, Σύστημα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαίων. Τ. Δ' „Δίχαιον τῶν Μοναχῶν“ ἐν Ἀθήναις 1957 σ. 767. Овај најновији свој рад из система црквеног права о монашком праву г. Др. Панагиотакос поделио је на увод и три дела.

У уводу се третира порекло монашког реда и становиште цркве и државе према њему кроз историјски развој.

Први део дели на две књиге. У првој говори о својствима монашких лица: стицању монаштва, постригу, схми и разним степенима монашких звања, а у другој се излаже о односу црквеног и световног права према монашком својству.

Други део има три књиге. Прва говори о разним видовима организације монашког живота, друга о монашкој управи и власти, а трећа о дисциплини и надзору над дисциплином. У овом делу свог рада писац се више задржао на организацији, управи и монашком животу у Св. Гори, показујући дубоко познавање и искуство стечено кроз низ година, које је провео као гувернер Св. Горе.

Трећи део има две књиге у којима се говори о црквеној имовини уопште, са нарочитим обзиром законодавних прописа који важе за Грчку цркву и Св. Гору.

Г. Панагијотакос је са овим радом дао богат прилог црквеноправној литератури. Ту се налази огроман материјал који је у вези са монашким редом у хришћанској цркви. Стога је ово дело добро дошло сваком црквенонаучном раднику, а у првом реду онима који се баве црквеним правом и историјом, па приликом писања о монаштву неће га моћи мимоићи.

Др. Бл. Γ.

Eric Waldram Kemp, *The Canon Law of the Church, Stoughton, 1956.* Наука црквеног права у систематском облику, као посебан предмет, мало се обрађивала у Англиканској цркви, пошто се већи део материјала који спада ову област, регулише прописима грађанског законодавства. Ту и тамо појављивале су се поједине књиге и расправе у којима су се третирали појединачна или групна питања нарочито из канонског права

Тек у последњим деценијама појављују се радови који почињу да црквено право Англиканске цркве излажу у систематском реду. Такви су радови Dr-а Garbett-а „Canon Law in the Church of England,“ затим бискуп од Exeter-а „Western Canon Law,“ а таква је и ова најновија књига Eric-а Kemp-а.

Мада је то прилично мала књижница од свега 87 страна, ипак пружа лепу информацију о црквеном праву у Англиканској цркви. У књизи се поред увода налазе и три предавања, како је писац назвао делове своје књиге. У уводу се доста површно дају извесни појмови о црквеном праву. Прво предавање говори о утицају обичаја и римокатоличког црквеног права, а специјално Грацијанова кодекса на право у Англиканској цркви. Друго предавање говори о црквено правној литератури, док је треће посвећено развитку канонског права у Англиканској цркви од реформације до данас. Ово и претставља дело као вредан и интересантан прилог, нарочито за начин и метод излагања градива у црквеном праву.

Dr. Bl. G.

Anson Phelps Stokes, D. D. LL. D., Church and State in the United States, New York 1950 (s. LXX+885+759+927).

Опширно дело „Црква и држава у Сједињеним државама“ Dr. Stokes је написао на основу дубоког познавања историје и права, праксе и животног искуства са којим се сретао на многим дужностима које је заузимао. Он је био дуго година секретар Јала Универзитета, васпитач, министар, публициста, каноник и ректор њујоршке катедрале, научник и писац многих дела, члан и претседник разних и добро познатих социјалних и друштвених организација. Дуго година био је главни експерт по питањима односа цркве и државе и религијске слободе у САД. Као такав он је предводио америчку делегацију на Оксфордску конференцију 1937, која се претежно бавила тим питањима. Те су му дужности омогућиле да је морао долазити у директни контакт са најглавнијим вођама цркве и државе при решавању великих друштвених проблема у нацији, који су му послужили као добра основа за ово дело.

Дело је поделио у три велика тома, на IX делова или 30 глава.

I део садржи: Основно упознавање са појмовима о цркви, држави и слободи; II— Основа и утицајни елементи који су потпомагали религијску слободу при уређењу црквено државних односа у раном националном периоду; III— Успостављање црквене независности при сређивању новог стања у републици.— Борба за ту слободу у револуцији; IV— Црквено државни односи пре, за време и после грађанског рата.— Уношење очуване слободе у првим уставима и конституцијама; V— Политички и социјални проблеми, који су се јављали при извођењу правилног регулисања односа између цркве и државе као што су: питање територије, мањинског права, јавних и приватних школа и огроман број религиозних група; VII— Сугестије о модерном црквено-државном уређењу према захтевима социјалних, правних и најновијих светских збивања. Ту је основна поставка да се морају чувати карактерне црте и битна учења сваке религијске заједнице; VIII— Религијска, демократска и политичка слобода и IX— Критички избор и класификација литературе која говори о тим проблемима.

Дело је богато са испитивањем историских извора, тумачењем докумената и догађаја, који говоре о постепеном рашћењу религијске слободе у САД до потпуног остварења те слободе у одвајању цркве и државе. По писцу то одвајање не значи престанак интересовања цркве за државу и државе за цркву, већ само посебни пут и потпуна слобода у раду на постизању одређене сврхе једне и друге, а које опет воде заједничком циљу духовног и материјалног уздизања свога народа. Богати историски материјал из времена развитка америчке републике писац је узео зато, што верује да се мудро решење различитих савремених проблема у црквено државном сређивању не може схватити и решити без доброг познавања историске подлоге за та питања. Изнесени су резултати утицаја религије у многобројним фазама националног развитка. Ту су разна мишљења влада, црквених тела, државника, религиозних вођа, писаца и резултати дискусија о начинима сређивања савремених проблема између цркве и државе. Нарочито је интересантан том III овог дела, где су изнета најтежа питања тих проблема као: дипломатско претставништво Ватикана, религијско васпитање у јавним школама, питање ослобођења црквених тела од плаћања пореза и такса, држање цркве према појави тежње свемоћности државних закона и др. При томе би један од главних ауторових закључака био — „да се највећи део тих проблема може успешно решити само тамо где се поштује религијозна слобода и људска права“ (III vol. стр. 726).

Обзиром на овакав садржај, богатство резултата, постављених и обрађених проблема, разумљиво је што је ово дело изазвало велико интересовање не само међу научницима Америке него и ван ње. Познати писац, професор историје источ. народа на Јала Универз и председник Друштва за америчку историју, K. S. Lafourette, за ову књигу каже: „Ово дело ће се показати као неопходно за све читаоце и интелектуалце који се интересују за америчку историју у целини и оно ће сигурно утицати да ће нагло порастати број студената за историју хришћанске цркве у Америци. А сви они који студирају америчку историју дугују много писцу овога дела“.

И заиста овај рад јесте један значајан прилог за дискусију о неким најважнијим проблемима данашњице у целом свету, а који спадају у однос цркве са државом.

Dr. Bl. Г

НЕШТО О ЛИБЕРАЛКАТОЛИЧКОЈ ЦРКВИ

Да би се наши читаоци бар донекле информисали о појави тзв. Либералкатоличке цркве саопштитемо им шта о томе кажу њени претставници у „Die Kirche“ своме органу за дијецезе Немачке и Аустрије. Овај лист излази у Грацу од почетка 1954 године, свака два месеца. Власник и издавач листа је Друштво за потпомагање Либералкатоличке цркве у Штајерској, а одговорни уредник бискуп др Норберт Лауперт. Подаци које ћемо изнети узети су из бр. 6 — последњег из 1954 и бр. 1 за јануар - фебруар 1955 године.

На питање: Шта је Либералкатоличка црква, они сами одговарају да је то самостална, потпуна, независна црква, која старе хришћанске облике Богопоштовања кроз св. тајне повезује са потпуном слободом мишљења. Назвали су је „католичка“ (тј. „свеобухватна“) и „либерална“ (тј. „слободна и трпељива“), јер је њено мишљење да у религиозним стварима слобода и трпељивост морају владати. По томе мишљењу Бог је тако велики, да нема човека који га може потпуно обухватити. Нема цркве која може тврдити да је само њено учење о Богу тачно. У учењу свих религија, па и не-хришћанских, божанска истина је откривана.

Либералкатоличка црква је постала 1916 године, као огранак Старокатоличке цркве. Њу воде епископи чије посвећење потиче из Старокатоличке цркве, те је отуда, по њиховом мишљењу, у поседу апостолског наслеђивања (прејемства). Њен највиши орган је синод, чији председник — бискуп резидира у Лондону. У Немачкој и Аустрији, које чине једну дијецезу, имали су крајем 1954 године једног бискупа, са седиштем у Грацу. Поред тога, имали су у Аустрији од клира 9 свештеника, 2 ђакона и 4 суб-ђакона, а од верника 172 члана. Подаци о њиховом стању у нашој земљи су врло оскудни. Ово можда стога, што код нас још немају виднијег успеха. Једино је познато то, да је 12 августа 1954 године њихов бискуп за Југославију, Милан Рајхинг (Reiching), славио 25-годишњицу свештеничке службе, која му је почела у Хунзену (Холандија), где га је рукоположио бискуп Ј. И. Веџвуд (Wedgwood). Он је лети 1954, како се наводи у поменутом листу, био предузео вишенедељни визитациони пут „кроз своју пространу дијецезу“.

За пријем у Либералкатоличку цркву се не захтева исповедање једног одређеног веровања. Онај који тражи пријем мора дати само два обећања, која гласе:

- а) „Тежићу свим бићем да живим у духу љубави и мушки ћу се борити против греха и себичности“.
- б) „Тежићу да силу Божју, која је у мени, показујем у својим мислима речима и делима“.

Пре пријема у чланство попуњава се формулар са извесним питањима. Потом надлежни црх, или са његовим пристанком други свештеник врши обред помоћу кога се прима у њихово чланство. Најпре свештеник изговори речи: „У име Оца, Сина, и Св. Духа, амин“, а кандидат изјави да жели да буде примљен у заједницу Либералкатоличке цркве. Затим свештеник поставља два питања, којима се захтева да кандидат потврди своја напред наведена обећања, а онда кандидат клекне, а свештеник му чита молитву, на крају које меће руку на новог члана, диже га и, показујући му крст, каже: „Благослов свемогућег Бога Оца, Сина и Светог Духа да почива на теби, да му верно можеш служити свих дана свога живота. Амин.“

За учешће у богослужењима Либералкатоличке цркве није потребно да се буде члан цркве. Она раздељује седам историских тајни Христових и свакоме даје св. тајне исповести (разрешења), причешћа (св. евхаристије) и једеосвећења (помазања болесника), без обзира на то, да ли је неко члан њихов или није. Либералкатоличка црква извршава погребни обред и код спаљивања мртваца, па чак на жељу припадника и над нечла-новима.

Што се тиче питања: Који су основи учења Либералкатоличке цркве, одговори-ћемо директним навођењем, узетим из поменутог листа (бр. 1 од 1955 године):

1. Који су основи учења Либералкатоличке цркве?

Основи учења Либералкатоличке цркве су:

- а) учења која нам је дао Исус Христос;
- б) поједина учења из старије религије, која су из Праоткривења дата чове-чанству, али су у првим хришћанским вековима била изгубљена;
- в) сазнање које је настало на основу јасног испитивања скривених ствари.

2. Из којих извора сазнајемо учење Исуса Христа?

Учење Исуса Христа сазнајемо:

- а) из Светог писма
- б) из Предања.

3. Из чега се састоји Свето писмо?

Свето писмо се састоји из:

- а) четири Јеванђеља св. Марка, Матеја, Луке и Јована, који су описали живот Исуса Христа на земљи;
- б) из Дела апостолских, оне књиге, која описује историју хришћанства у првих десет година по одласку Исуса Христа на небо;
- в) из посланица које су написали св. апостол Павле, Петар, Јаков и Јован за поучавање прве хришћанске општине.

4. Из чега се састоји Предање?

Предање или „Традиција“ се састоји из свих оних причања о појединоствима из живота и учења Исуса Христа, која нису нигде записана у Светом писму, него су од уста до уста предавана кроз векове до данашњег дана.

5. Која су учења из божанског Праоткривења нарочито поново оживљена од Либералкатоличке цркве?

Либералкатоличка црква је нарочито наново објавила следећа учења унутар хришћанске религије:

а) Учење о поновном рађању („реинкарнација“), тј. учење да човек не живи само једанпут на земљи, него мора много пута да се враћа, да увек нова иску-ства прикупи и да увек нешто ново уради, да стварно постане достојан да уђе у Царство небеско; ово је још у III веку учио велики црквени учитељ Ориген, али је ово касније пало у заборав.

б) Учење о закону божанске правичности, која господари свим светом и бићима и која је у стању да човека у његовом садашњем животу казни (покуси) за оно што је имао у прошлом.

6. Шта је „јасно испитивање“?

Врло чистом и светом човеку који живи и који се за то нарочито учи, даје Бог понекад способност да види ствари које су за обичне очи невидљиве (напр. анђела или треперење наших мисли) или ствари које су далеко од нас удаљене или су давно прошле. Помоћу тога може један овакав човек да сазна неке ствари које су за наше држање на земљи важне и да их научи.“

Најзад, на последње, седмо питање, даје се одговор, из кога се види да Либе-ралкатоличка црква не захтева од својих чланова да приме цело учење њихове цркве. „Сваки члан цркве има слободу лично да студира и да испитује шта је било и треба да прима само она учења, за која му сопствени унутрашњи глас, његова савест каже да је тако било.“

Није без важности да на крају наведемо и то, да они наглашавају како Либералкатоличка црква за дарове св. тајни и друга духовна дела не тражи плату. Њени бискупи и свештеници нису плаћени; они су почасни радници. Средства за подмиривање потреба добијају се из добровољних прилога скупљених на богослужењима, као и из добровољних уплата оних, који су ступили у „Друштво за потпомагање Либералкатоличке цркве.“ Међутим, међу разним вестима лист је донео (бр. 6/54) како има изгледа да у Југославији добију државну помоћ, која ће им омогућити, кажу, да издају један црквени часопис, као и другу црквену литературу на српско-хрватском језику јер им тај недостатак отежава рад.

Ч. С. Д.

Уредништво је крајем фебруара о. г. закључило пријем рукописа чланака са резимеима и осталог материјала, који се као такав и објављује у овој свесци.

Штампа Графичко предузеће „Академија“, Београд, Космајска ул. 28